

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 342.9
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.2.3>

БАЩУК О.

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ**

**LEGAL STATUS AND FEATURES OF ACTIVITY DISTRICT
POLICE OFFICERS IN UKRAINE**

У статті розглянуто сутність адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції, що охоплює комплекс конкретно-визначених суб'єктивних прав та обов'язків, які закріплені за відповідними суб'єктами нормами адміністративного права. Наголошено на тому, що специфіка такого статусу визначається участю поліцейських у публічних відносинах, що виникають у зв'язку з наданням на чітко визначеній території поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності тощо. Наголошено, що основним критерієм оцінювання роботи дільничного офіцера поліції є рівень довіри населення, що проживає на території поліцейської дільниці, до конкретного дільничного, який її обслуговує. Для підвищення іміджу поліції, покращення ефективності її роботи дільничний взаємодіє з громадою шляхом проведення спільних проектів, програм, заходів, нарад, семінарів, круглих столів, відкритих занять тощо. Зроблено висновок, що адміністративно-правовий статус дільничного офіцера поліції як суб'єктів адміністративної діяльності Національної поліції України характеризують, насамперед, владно-публічні та публічно-сервісні повноваження, якими вони наділені відповідно до чинного законодавства для реалізації функцій публічного управління через визначені адміністративно-правові форми із застосуванням адміністративно-правових методів у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг у межах території обслуговування. Правове регулювання діяльності дільничного офіцера поліції здійснюється низкою правових актів, основоположними серед яких є Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», а також низка спеціальних нормативно-правових актів. Принципово новим у діяльності поліції є нормативне визначення основного завдання, а саме надання поліцейських послуг. Цілком виправданим убачається оцінювання роботи дільничного офіцера поліції крізь призму рівня довіри населення.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, дільничні офіцери поліції, правове регулювання, права і свободи громадян, публічно-сервісні повноваження, територіальні громади.

Essence of administrative legal status of district officers of police, that embraces the complex of concrete certain equitable rights and duties that is envisaged after the corresponding subjects norms of administrative law, is considered in the article. It is marked that the specific of such status is determined by participating of policemen in public relations, that arise up in connection with a grant on clearly certain territory of constabulary services in the spheres of providing of public safety and order, guard of rights and freedoms of man, interests of society and state, counteraction to criminality. It is emphasized that the main criterion for evaluating the work of a district police officer is the level of trust of the population living in the territory of the police station to the specific police officer who serves it. To improve the image of the police, improve the efficiency of its work, the precinct interacts with the community through joint projects, programs, events, meetings, seminars, round tables, open classes and more. It is concluded that the administrative and legal status of a district police officer as subjects of administrative activity of the National Police of Ukraine is characterized primarily by public-public and public-service powers, which they are endowed with under current legislation to implement public administration functions through certain administrative-legal forms with the use of administrative and legal methods in the field of protection of human rights and freedoms, the interests of society and the state, combating crime, maintaining public safety and order, as well as the provision of police services within the service area. Legal regulation of the activity of a district police officer is carried out by a number of legal acts, the basic ones of which are the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On the National Police", as well as a number of special normative legal acts. Fundamentally new in police activity is the normative definition of the main task, namely the provision of police services. It is quite justified to evaluate the work of a district police officer through the prism of the level of public confidence.

Key words: *administrative legal status, district officers of police, legal adjusting, rights and freedoms of citizens, public service plenary powers, territorial communities.*

Вступ. Сучасне українське суспільство радикальним чином відрізняється від попередніх історичних проміжків, оскільки основною цінністю визнає саме людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та інші права, свободи й законні інтереси фізичних і юридичних осіб. З метою забезпечення зазначених соціальних цінностей об'єктивно функціонує публічний апарат, вершиною якого з погляду ефективності діяльності є правоохоронні органи, які мають здійснювати захист громадян від найбільш значних видів небезпеки. Складником цього владного механізму є дільничні офіцери поліції, а нині до них хочуть додати ще й поліцейських громади.

Означений факт є важливим кроком у будівництві правової держави, адже реалізація правоохоронної функції держави є провідною гарантією забезпечення принципу верховенства права і здійснюється через систему правоохоронних органів, на які безпосередньо покладено функції забезпечення суб'єктивних прав громадян, охорони публічного порядку; запобігання та припинення різноманітних правопорушень; надання якісних адміністративних послуг тощо. Однією з найгостріших є проблема здійснення прав людини та громадянина, а дільничні офіцери поліції здійснюють захист цих прав безпосередньо в територіальних громадах, окремих районах населених пунктів.

У кінцевому підсумку поряд з органами державної влади та органами місцевого самоврядування дільничні офіцери поліції зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Адже, європейська інтеграція України зобов'язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав і свобод людини та громадянина, їхній ефективний захист.

Метою статті є характеристика правового статусу й особливостей діяльності дільничних офіцерів поліції в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основоположним законодавчим актом, який закладає не тільки засади діяльності всіх фізичних і юридичних осіб, а й державного устрою в Україні, є Конституція України. Вона вказує, що наша держава – це суверенна, правова, соціальна, демократична країна. Головною соціальною цінністю є життя, здоров'я людини та громадянина, забезпечення їхніх основних прав і свобод і законних інтересів [1]. Водночас ключові засади діяльності поліцейського й дільничного офіцера поліції передбачені у Законі України «Про Національну

поліцію», зокрема верховенство права; дотримання прав і свобод людини; законність; відкритість і прозорість; політична нейтральність; взаємодія з населенням на засадах партнерства [10].

Завданнями поліції загалом і дільничного офіцера поліції на поліцейській дільниці зокрема є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки й порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Дільничного офіцера поліції як суб'єкта адміністративної діяльності визначає, перш за все, його адміністративно-правовий статус. Це поняття та його елементи в сучасній адміністративно-правовій доктрині постійно привертають увагу вчених і базуються на теоретико-методологічних розробках науковців з теорії права, які виділяють загальний правовий статус, спеціальний статус для окремих груп громадян та індивідуальний статус, який відображає ознаки, що характеризують правовий статус конкретної особи [2].

На думку О. В. Кузьменко, поняття адміністративно-правового статусу охоплює комплекс конкретно-визначених суб'єктивних прав та обов'язків, які закріплені за певним суб'єктом нормами адміністративного права. Вони вважають, що необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються цією особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними [3]. Аналогічної позиції дотримується більшість сучасних науковців. Зокрема Ю. П. Битяк зазначає, що статус посади визначається її встановленням та характеризує посадове становище службовця, зумовлює вимоги до претендента на її зайняття, передає сутність державно-службових відносин, є сукупністю правил проходження державної служби – прав, обов'язків, обмежень, заборон, гарантій, соціального захисту, відповідальності [4].

Отже, адміністративно-правовий статус дільничного офіцера поліції характеризується низкою особливостей, через що в науці його кваліфікують як спеціальний адміністративно-правовий статус. Однією з таких особливостей є те, що він закріпленний у спеціалізованих нормативно-правових актах законодавчого рівня і більш деталізований у відомчих нормативно-правових актах, які встановлюють комплекс спеціальних завдань та повноважень зазначених суб'єктів, що зумовлює специфіку їхнього адміністративно-правового статусу.

Специфіка адміністративно-правового статусу зазначених суб'єктів визначається їхньою участю в публічних відносинах, що виникають у зв'язку з наданням на чітко визначеній території поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги у взаємодії з органами публічного адміністрування та громадськими інституціями, а також у межах внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності поліції.

Поряд із наданням специфічних поліцейських послуг, до завдань дільничного офіцера поліції входять ще такі: проведення загальної та індивідуальної профілактичної роботи серед громадськості поліцейської дільниці; охорона громадського порядку, забезпечення громадської безпеки на території поліцейської дільниці; взаємодію з населенням і громадськими формуваннями на території обслуговування щодо профілактики правопорушень, охорони громадського порядку та громадської безпеки й боротьби зі злочинністю; взаємодію з іншими підрозділами поліції в запобіганні адміністративним правопорушенням і злочинам, виявленні та припиненні їх, а також участь у розкритті злочинів, що вчинені на території поліцейської дільниці [5].

Основним критерієм оцінювання роботи дільничного офіцера поліції є рівень довіри населення, що проживає на території поліцейської дільниці, до конкретного дільничного, який її обслуговує. Для підвищення іміджу поліції, покращення ефективності її роботи дільничний взаємодіє з громадою шляхом проведення спільних проєктів, програм, заходів, нарад, семінарів, круглих столів, відкритих занять тощо.

Питання взаємодії дільничного офіцера і громадськості регламентовано нормами низки нормативно-правових актів. Так, зокрема, Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» передбачає можливість певної групи осіб (громадського формування з охорону громадського порядку й державного кордону), які відповідним чином створені та зареєстровані, брати участь у виконанні покладених на поліцію завдань. Зазначені об'єднання у сфері охорони громадського порядку створюються з метою: надання допомоги органам поліції в забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністра-

тивним проступкам і злочинам; інформування органів поліції про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань; сприяння органам поліції у виявленні й розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх учинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участі в забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх [6].

Відповідно до покладених завдань, члени громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону мають право: брати участь у забезпеченні охорони громадського порядку й разом із дільничними офіцерами поліції, а в сільській місцевості – самостійно шляхом виконання конкретних доручень дільничного; уживати спільно з дільничним офіцерами поліції заходів щодо припинення адміністративних правопорушень і злочинів; захищати інтереси своїх членів у державних органах і підприємствах, установах, організаціях, навчальних закладах; взаємодіяти з іншими органами громадської самодіяльності, що беруть участь у заходах, спрямованих на: ведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення правопорушень і злочинів; надання допомоги в боротьбі зі злочинами у сфері економіки, податкового законодавства, а також пияцтвом, наркоманією, порушеннями правил торгівлі та у сфері благоустрою території міст, інших населених пунктів; охорону природи й пам'яток історії та культури; забезпечення безпеки дорожнього руху; уносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності пропозиції з запобігання адміністративним правопорушенням і злочинам, виникнення причин і умов, що сприяють їх учиненню; підтримувати зв'язки з відповідними громадськими організаціями інших країн з метою обміну досвідом роботи.

Виходячи з аналізу положень наведеного вище нормативно-правового акта, можна дійти висновку, що на якість роботи дільничного офіцера поліції безпосередньо впливає стан налагодження взаємодії з громадськістю на території його обслуговування. Відповідно до положень Закону України «Про звернення громадян», законодавець передбачає можливість усного чи письмово звернення особи до дільничного офіцера поліції. Дільничний зобов'язаний прийняти таке звернення, розглянути по суті й прийняти рішення на пізніше як за 1 місяць.

В окремих випадках цей термін може бути подовжено до 15 діб, але не більше ніж 45 діб [7]. Проте у випадку надходження звернення без дотримання вимог, передбачених законодавством, дільничний офіцер поліції може не розглядати його в таких випадках: письмове звернення надійшло без зазначення місяця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого неможливо встановити авторство, визнається анонімним; повторності звернення одним і тим самим органом від одного й того самого громадянина з одного й того самого питання, якщо перше вирішено по суті, а також ті звернення, терміни розгляду яких передбачено статтею 17 «Термін по-дання скарги» Закону України «Про звернення громадян», і звернення осіб, визначених судом недієздатними.

Інформація, отримана чи створена в процесі виконання Національною поліцією, а саме дільничним офіцером поліції, своїх обов'язків, передбачених нормами чинного законодавством, або знаходиться в її володінні, відповідно до Закону України «Про доступ громадян до публічної інформації», набуває статусу публічної. Правову основу діяльності дільничних офіцерів поліції становлять Закони України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [8], «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [9].

На законодавчому рівні визначено, що до основних функцій дільничного офіцера поліції на поліцейській дільниці зараховано такі: забезпечення прав і свобод людини, її безпеки та захист від протиправних посягань, надання в межах своїх повноважень правової, соціальної допомоги й інших послуг населенню; налагодження співпраці з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, населенням і громадськими формуваннями з охорони громадського порядку в зміцненні правопорядку та профілактиці правопорушень; всебічне, повне й об'єктивне дослідження причин та умов, які призводять до вчинення правопорушень, унесення пропозицій щодо їх усунення, інформування населення із цих питань у виступах перед жителями поліцейської дільниці, у засобах масової інформації; формування позитивної громадської думки щодо стану правопорядку й діяльності дільничних офіцерів поліції, підвищення довіри населення до поліції.

Аналіз положень Закону України «Про Національну поліцію», Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції дозволяє стверджувати, що до публічно-сервісних повноважень зазначених посадових осіб варто віднести: 1) своєчасне реагування на заяви та повідомлення про правопорушення або події; 2) ужиття заходів для надання невідкладної, допомоги

особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, особам, які постраждали від торгівлі людьми; 3) участь у здійсненні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі; 4) здійснення поліцейського піклування; співпраця з місцевим самоврядуванням, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей із метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків; 5) визначення спільних із територіальною громадою пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості; 6) вживання заходів з запобігання дитячій бездоглядності, проступкам серед дітей.

Висновки. З урахуванням зазначеного доречно констатувати, що адміністративно-правовий статус дільничного офіцера поліції як суб'єктів адміністративної діяльності Національної поліції України характеризують, насамперед, владно-публічні та публічно-сервісні повноваження, якими вони наділені відповідно до чинного законодавства для реалізації функцій публічного управління через визначені адміністративно-правові форми із застосуванням адміністративно-правових методів у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг у межах території обслуговування.

Правове регулювання діяльності дільничного офіцера поліції здійснюється низкою правових актів, основоположними серед яких є Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», а також низка спеціальних нормативно-правових актів. Принципово новим у діяльності поліції є нормативне визначення основного завдання, а саме надання поліцейських послуг. Цілком виправданим убачається оцінювання роботи дільничного офіцера поліції крізь призму рівня довіри населення. Адже саме дільничний є представником поліції на території обслуговування, який може максимально ефективно взаємодіяти з громадою й задовольняти її потреби в різних сферах суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В.В. Сокурєнка. Харків : МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 408 с.
3. Курс адміністративного права України : підручник / за ред. О.В. Кузьменко. 3-тє вид., допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 904 с.
4. Адміністративне право : підручник / за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гарашука, В.В. Зуй. Харків : Право, 2010. 624 с.
5. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ МВС України від 28.07.2017 № 650.
6. Про участь громадян в охороні громадського порядку та громадського кордону : Закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III.
7. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР.
8. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII.
9. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 № 264/94-ВР.
10. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII.